

kronivo posameznikove življenjske zgodbe skozi precej plastično pripoved (zvrst, ki ima v novejšem zgodovinopisju že nekaj posnemanja vrednih predhodnikov) tako odraža veliko širše dimenzije in značilnosti družbe izbranega časa (osredotoča se predvsem na drugo polovico 16. stoletja), kar pomeni njeno umestitev v kontekst v kar najširšem smislu. Med drugim avtorju služi tudi za opazovanje nekaterih pomembnih konceptov, povezanih z družbenimi odnosi v preučevanih zgodovinskih okoliščinah, kakršni so čast (tako osebna kot tudi družinska), prijateljstvo, botrinstvo, patronat idr., pri čemer spremlja predvsem njihovo redefiniranje in 'variacije', še zlasti pa mu kot pojmovna rdeča nit služi zanimiva in ne enoznačna relacija med mestom in podeželjem.

Zgodba o Bortolamiju Pasqualinu skozi oči Claudia Povola je tako še en dragocen primer historiografskega branja pravnih virov, ki se izmika navideznim utesnjujočim omejitvam, značilnim za takšne dokumente, namesto tega pa se odpira večdimenzionalnemu pogledu in skuša razbrati tudi tisto, česar na prvi pogled ni mogoče zaznati.

Urška Železnik

*Lovorka Čoralić (ur.): HRVATSKO-CRNOGORSKI DODIRI /
CRNOGORSKO-HRVATSKI DODIRI: identitet povijesne i kulturne
baštine Crnogorskog primorja. Zagreb, Hrvatski institut za povijest –
Matica hrvatska, 2009, 852 str.*

U izdanju Hrvatskog instituta za povijest i Matice hrvatske objavljen je zbornik radova pod naslovom *Hrvatsko-crnogorski dodiri / crnogorsko-hrvatski dodiri: identitet povijesne i kulturne baštine Crnogorskog primorja* u Zagrebu 2009. godine. Radi o zborniku radova s istoimenog znanstvenog skupa održanog u listopada 2007. g., a uredila ga je Lovorka Čoralić, ujedno i jedna od organizatora samog skupa. Zbornik sadrži 45 radova iz područja povijesti, povijesti umjetnosti, književnosti, a vremenski raspon obuhvaća dugi vremenski period – od ranog srednjeg vijeka do suvremenog doba.

Prvi rad kojim započinje zbornik rad je Milka Brkovića pod naslovom *Srednjovjekovna Duklja/Zeta – kasnija Crna Gora* (str. 11–37) u kojem autor daje presjek političke povijesti Crnogorskog primorja, počevši od pregleda Dukljanskih vladara (od vremena bizantske nominalne vlasti u ranom srednjem vijeku pa sve do dolaska Osmanlija u kasnom srednjem vijeku). Ukazuje i na važnost crkvenih izvora zbog nedostatka ostalih, ali i katoličke crkve općenito u Duklji/Zeti.

Vojislav D. Nikčević autor je rada pod naslovom *Crvena i Bijela Hrvatska u dokumentima VIII – IX vijeka* (str. 39–58) u kojem daje pregled razvoja slavenskih kraljevstava s naglaskom na proučavanje skupa svih »sklavinija«. Naglašava da se prostorom Bijele Hrvatske nazivaju prostori antičke europske Sarmatije od Baltika do juga Liburnije i Splita, a Crvene Hrvatske prostori Skitije i azijske Sarmatije južno od Save, Dunava i pontske stepe kojom je upravljao Dukljanski arhiepiskopat.

Povelje dukljanskih vladara (str. 59–73) rad je Božidara Šekularca u kojem analizira izvore za povijest Duklje. Kao najvažnije izvore naglašava djelo cara Konstantina Porfirogeneta i ono popa Dukljanina, ali i isprave koje su prepiska dukljanskih vladara i papa iz Vatikanskog arhiva. Isprave dukljanskih vladara, iako se raspravljalo o njihovoj autentičnosti, predstavljaju polazište istraživanja političko-društveno-ekonomske povijesti crnogorske povijesti.

Vladan Lalović napisao je rad pod naslovom *Počeci hrišćanstva na Crnogorskom primorju – provincija Prevalis* (str. 75–87) u kojem promatra rano crkveno organiziranje u toj rimskoj provinciji sa središtem Skadru. Proces je moguće istraživati tek od 4. st. jer nam izvori to ne dopuštaju ranije, te smatra da su se crkvene organizacije održale sve do dolaska Avara i Slavena na to područje.

Papinstvo i dukljansko-barska (nad)biskupija u drugoj polovici XII. stoljeća (89–105) rad je Ivana Majnarića u kojem autor sagledava slučajeve dvojice barskih nadbiskupa u kontekstu odnosa barske nadbiskupije s papinstvom. Naime, iako se mnogo u historiografiji govorilo o slučajevima barskih nadbiskupa Grgura i Ivana, autor ih stavlja u novi kontekst jer ih treba sagledavati odvojeno od svjetovnih vlasti i politike koje su bile usko povezane, ali ne i isključive.

Ante Gulin autor je članka koji nosi naslov *Srednjovjekovna Barska (nad)biskupija i Kaptol* (str. 107–126) u kojem daje pregled utemeljenja i djelatnosti kaptola sv. Jurja. Budući da se dosta pisalo o povijesti dukljansko-barske nadbiskupije daje pregled relevantne literature i izvora, da bi potom svoj istraživački fokus usmjerio na utemeljenje Kaptola, za koje smatra da se dogodilo krajem 10. st. kada se ugasila dukljanska metropolija, a ustanovila barska biskupija.

Ozana Kotoraska u društvenom i vjerskom životu Kotora (str. 127–145) rad je Marijana Biškupa o kotorskoj blaženici na prijelazu iz 15. u 16. stoljeće. Kratko opisuje njezin život prije zaređenja, da bi se potom više bazirao na njezino vođenje malog samostana i karitativnu djelatnost (prema legendi puno je brige posvećivala siromasima, u hrani ili odjeći). Spominju se i slučajevi ozdravljenja, a posebno je zanimljivo ono nadbiskupa Barija (Kotor je tada bio pod njegovom jurisdikacijom) Ivana Antuna.

Jovan J. Martinović napisao je rad pod naslovom *Papski interdikt i ekskomunikacija Kotorana u prvoj polovini XIV. stoljeća* (147–155) u kojem opisuje epizodu kada su stanovnici Kotora 1328. došli u sukob s papom Ivanom XXII. zbog imenovanja Sergija Bolice za biskupa Kotora jer on, prema statutu, budući da je bio građanin Kotora, nije mogao postati i njegovim biskupom. Događaj je uzrokovao sukobe i

potom ekskomunikaciju Kotorana, da bi se situacija naposljetku povoljno završila.

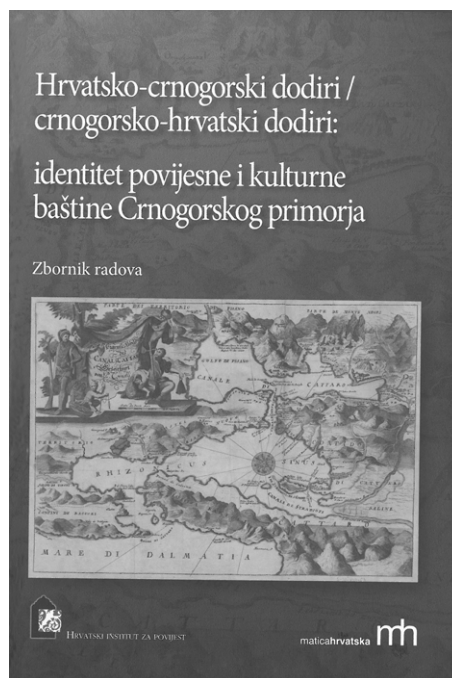
Stranci u Kotoru u prvoj polovici XIV. stoljeća (157–184) rad je Zorana Ladića i Gorana Budeča u kojem autori daju doprinos istraživanju urbane povijesti Istočne obale Jadrana. Svoje istraživanje temelje na kvantitativnoj obradi građe koja je objavljena u seriji *Monumenta Catarensia*, a analizirali su njihov spol, društveni položaj, profesiju te razloge privremenog ili trajnog nastanjanja ondje.

Nevenka Bogojević-Glušćević autorica je rada *Statutarni propisi o stanovništvu srednjovjekovnog Kotora (185–211)* u kojem na temelju statutarnog prava želi istražiti strukturu stanovništva Kotora u 14. stoljeću. Prostor srednjovjekovne kotorske komune, prema odredbama statuta, podijelila je na tri prostorne cjeline (urbani prostor, okolica i distrikt i agrarni prostor), a sukladno tome razmatrala kako je struktura stanovništva i njihovo zanimanje bilo različito u tim predjelima.

Balšići između katoličanstva i pravoslavlja (215–223) rad je Vasilja Jovovića u kojem autor razmatra specifičan odnos u kojem se našla dinastija Naime, smatra se da je obitelj Balšić došla iz Francuske za vrijeme srpskog kralja Uroša I. (njegova žena Jelena bila je rođakinja Karla Anžuvinskog). Na katoličanstvo su se preobratili 1369. godine, ali je iz političkih razloga Balša III. prešao na pravoslavlje, a ne isključivo vjerskih pogleda.

Sabine Florence Fabijanec u radu *Prijevoznici i pomorski trgovci s područja Crnogorskog primorja u XVI. stoljeću (225–247)* daje doprinos istraživanju prijevozničke uloge ljudi s Crnogorskog primorja u Splitu i Ankoni. Trgovci Crnogorskog primorja koristili su splitsku luku kao tranzitno mjesto između Osmanskog carstva i Italije, a ankonsku su luku koristili turski i židovski poduzetnici posredništvom stanovnika Crnogorskog primorja.

Pomorstvo i trgovina srednjovjekovnog Ulcinja (249–269) rad je Maksuta Dž. Hadžibrahimovića u kojem autor razmatra problematiku pomorske djelatnosti jednog grada istočne obale Jadrana. Istražuje ulogu pomorske trgovine kroz svakodnevnu djelatnost trgovaca, ali potom i vojnu (u sklopu toga i gusarstvo). Autor obrađuje i

zanimljiv fenomen crnaca iz Ulcinja koji su bili porijeklom iz Afrike, a oni su obrađivali zemlju na imanjima ili služili na brodovima.

Ljerka Šimunković autorica je rada *Boka kotorska i budvansko-barsko područje u itineraru mletačkog sindika Giovannija Battiste Giustiniana iz 1553. godine* (271–277) gdje iznosi podatke iz izvješća tog mletačkog istražitelja. Sindik kojeg je poslala Mletačka republika trebao je istražiti trošenje državnog novca i rad državnih činovnika. Itinerar je prvorazredni izvor jer daje detaljan opis stanja utvrda, posade i prihoda.

Boka kotorska u talijanskim geografskim priručnicima XVI.XVIII. stoljeća (279–303) rad je Milorada Pavića u kojem autor daje doprinos istraživanju geografskih spoznaja na primjeru jednog grada Crnogorskog primorja. Naglasak je stavio na one talijanske provenijencije jer su najbrojniji (njih 15), ali također i jer su bili tiskani.

Dorđe Borozan napisao je rad pod naslovom *Crnogorsko primorje u vrijeme mletačko-osmanskih ratova tokom XVI, XVII i početkom XVIII vijeka* (305–313) u kojem promatra navedeni prostor kao područje prožimanja dvaju različitih civilizacija što je uzrokovalo mijenjanje demografske slike. Osim depopulacije uzrokovane ratnim događanjima, u mirnom razdoblju upadi i pljačke nisu prestajali, a njih su slijedile glad i epidemije.

Adnan Pepić autor je rada *Osmanska vlast na Crnogorskom primorju* (315–330) u kojem istražuje ponovni procvat gradova nakon osmanske prevlasti. Građevine iz tog razdoblja nisu ostale sačuvane, ali zato osmanski putopisi sadrže mnoštvo podataka o njima. Njih je gradilo bogato osmansko stanovništvo koje se ondje doselilo, ali je i postojeći upravni sustav štitio gradove budući da su oni bili uporišna točka od neprijatelja na Jadranskom moru.

Integracijski procesi kod pravoslavni Crnogoraca naseljenih na jug istarskog poluotoka u XVII. stoljeću: primjer Peroja (331–351) rad je Alojza Štokovića u kojem autor opisuje sukob koji se dogodio 1677. g. kada su doseljeni Crnogorci trebali dobiti status »habitantes vecchii« čime bi izgubili povlašteni status. Slučaj je zanimljiv jer su mletački agenti te ljude organizirano doveli s područja Crmnice (formalno u sastavu Osmanskog carstva) u selo Peroj (u tom trenutku bilo na granici odumiranja).

Slaven Bertoša autor je rada *Migracijska prožimanja današnjeg Crnogorskog primorja i Pule od XVII. do XIX. stoljeća* (353–365) gdje analizira zapise matičnih knjiga kako bi rasvijetlio tko su bili malobrojni doseljenici na istarskom prostoru koji su potekli iz Crne Gore. Oni su najvećim dijelom bili vojnici i vojno osoblje, a najviše ih se spominje s područja Bara, Boke kotorske, Kotora, Budve, itd.

Sociolingvistički aspekti nominacija nahočadi u Kotoru od XVII do kraja XIX vijeka (367–387) rad je Gracijele Čulić. Autorica je istraživala socijalne odnose prema napuštenoj djeci u Kotoru te njihovom davanju imena koje su većinom vršili svećenici katedrale sv. Tripuna. Bili su marginalizirani svojom imenskom oznakom, posebice prezimenima koja su dobivali po eventualnom porijeklu, mjestu gdje su nađena, po povijesnoj toponomastici i dr.).

Anita Mažibradić napisala je rad *Bokeljsko-dalmatinski doticaji: tragom Bračana u kotorskim spisima XVII vijeka* (389–401) kojem autorica daje pregled njihovih višestoljetnih veza, s naglaskom na 17. stoljeće. Mnogi Bračani su došli u kotorski zaljev zbog svoje pomorske trgovine, neki kao mornari na brodicama, a neki kao vlasnici trgovački brodova koje je prodavalo vino i ulje.

Zdravka Zlodi autorica je rada *Crna Gora u putopisu Aleksandra Sapiuhe (1773.–1812.) – Putovanje po slavenskim zemljama* (403–413) u kojem istražuje motive koji su nagnali tog poljskog plemića i prirodoslovca na zanimanje za Crnogorce te na koji ih način on sagledava. Obraduje dva Sapiuhina pisma, prvo se odnosi na susret sa skupinom Crnogoraca u Puli, na početku njegova putovanja, te drugo koje opisuje putovanje do Skadra, Ulcinja, Budve i Kotora.

Boka kotorska u svjetlu austrijske politike tridesetih godina XIX. stoljeća (415–426) rad je kojeg je napisao Tado Oršolić. Autor ondje analizira austrijsku diplomaciju vezanu uz nekoliko aspekata važnih za povijest Boke kotorske jer je ona bila sporom između Austrije i Crne Gore. Izvješća Beču oslikavaju lošu situaciju zbog graničnog položaja tog mjesta.

Darko Antović autor je rada *Ostvarenje borbe za narodni jezik u Kotoru za vrijeme austrougarske vladavine tokom XIX vijeka* (427–457) u kojem razmatra tijek borbe za narodni jezik u upravi i školstvu za vrijeme druge austrijske uprave od 1814. do 1914. godine. U administraciju je narodni jezik uveden 1872. g., ali trebalo se još boriti za provedbu praksi što se netom potom i dogodilo.

Slavko Kovačić napisao je rad pod naslovom *Svećenici glagoljaši Splitko-makarske biskupije na župama Kotorske biskupije od 1819. do 1869.* (459–488) u kojem daje doprinos crkvenoj povijesti i hrvatsko-crnogorskim prožimanjima kroz osobe svećenika koji su dolazili na službe u Kotor, za vrijeme biskupa Stjepana Pavlovića Lučića. Navodi da su sedmorica glagoljaša došla iz splitsko-makarske biskupije, te autor donosi njihove kratke biografije.

Barski nadbiskup Šimun Milinović (1886.–1910.) i svetojeronimska afera (489–520) rad je Zorana Grijaka u kojoj daje osvrt da događaje 1901./1902. g. kada je grupa talijanskih iredentista nasilno zauzela Zavod sv. Jeronima u Rimu. U događanja se upleo barski nabiskup Šimun Milinović i ministar Lujo Vojnović koji su podnijeli zahtjev da se u naslovu Zavod sv. Jeronima nakon »pro croatica« stavi »et pro serbica gente«. Zbog političkih okolnosti toga vremena ime je promijenjeno u »Slavorum gentem«.

Momčilo D. Pejović autor je rada *Školovanje Crnogoraca u Hrvatskoj u drugoj polovini XIX i u prvim decenijama XX vijeka* (521–530). U njemu autor promatra odlazak Crnogoraca na školovanje u Hrvatsku, kao dio Austro-Ugarske, u razdoblju od 1848. do 1918. godine. Pohađali su škole u Dubrovniku, Zadru, Splitu, Zagrebu, Karlovcu, Rijeci, Senju i Osijeku. Razmatrao je slučajeve od srednjih i viših škola do fakulteta.

Krešimir Regan napisao je rad *Politička situacija u Dubrovačkom primorju uoči i nakon razgraničenja Banovine Hrvatske sa Zetskom banovinom* (531–556) u kojem daje doprinos istraživanju političke povijesti 20. stoljeća. Nakon dogovora Cvetković-Maček aktualiziralo se pitanje razgraničenja između Banovine Hrvatske (poglavito Dubrovačkog primorja) i Zetske banovine pa autor predstavlja i najvažnije političke grupacije, kao i njihove političke i ideološke programe.

Kotorska biskupija 1945–1962. (prilog pitanju) [557–576] rad je Zvezdana Folića koji raspravlja o stanju u Kotorskoj biskupiji za vrijeme socijalizma. Autor komentira epizodu sa Stepincem i kako se val animoziteta prema katoličkom stanovništvu proširio na Crnu Goru, ističući slučaj barskog lokalnog župnika don Jakoba Vreska, a potom i drugih svećenika koji su i dalje nastojali obavljati svoje dužnosti.

Stijepo Mijović Kočan autor je rada *Kratak osvrt na djelatnost i sudbinu Vjenceslava Čičeka te Boka u njegovu pjesničkom djelu* (577–592) u kojem daje osvrt na životni put jednog književnika i filozofa porijeklom iz Boke kotorske, aktivnog u razdoblju druge Jugoslavije. Pisao je pjesme povezane uz područje Boke kotorske što se možda najbolje vidi u ciklusu *Bokeljska svitanja*.

Mile Bakića napisao je rad *Stari arhivi na crnogorskom primorju* (593–610) u kojem daje pregled nastanka i razvoja arhiva na područje Crne Gore. Autor razdvaja razvojne etape arhiva Crnogorskog primorja na kancelarijsko razdoblje i arhivsko razdoblje. Daje povijesni pregled dvorskih i crkvenih arhiva. Notarske arhive detaljnije analizira i daje njihov pred s obzirom na njihovu geografsku smještenost (od Kotora, Budve, Bara, Ulcinja).

Građa za povijest Boke kotorske i budvansko-barskog priobalja u mletačkom Državnom arhivu: spisi Vijeća desetorice (611–620) naslov je rada Lovorke Čoralić i Damira Karbića u kojem autori daju pregled arhivskog fonda koji sadrži izvješća, molbe, pisma i slične vrste spisa vezanih uz gradove istočne obale Jadrana, točnije, Herceg Novi, Budvu, Bar i Ulcinj.

Maja Katušić i Marina Butorac autorice su rada *Arhivsko gradivo o Boki i Crnogorskom primorju u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i Hrvatskom državnom arhivu* (621–628). U Arhivu HAZU temeljna zbirka isprava vezana uz istraživanje Boke kotorske jest upravo *Diplomata*, tj. skupina isprava *Documenta Dalmatico-Veneta* koja broji čak 250 isprava vezanih uz tu tematiku u vremenskom razdoblju od 15. do 18. stoljeća.

Ante Bralić napisao je rad *Građa u zadarskom Državnom arhivu o povijesti Boke kotorske u Prvom svjetskom ratu* (629–642) u kojem donosi pregled podataka o Bokeljima koji su za vrijeme ratnih zbivanja pronašli svoje utočište u Zadru na temelju arhivskih fondova (npr. Spisi politički sumnjivih osoba, Objava rata i stanja u Boki kotorskoj, Spisi pravoslavne eparhije u Zadru, itd.) te prezentira najzanimljivije podatke.

Crnogorsko primorje kroz crnogorsku bibliografiju (643–653) naslov je rada Marijana Miljića u kojem daje pregled crnogorske literature koja je pisala o Crnoj Gori. Naime, daje kratak kronološki prikaz raznih bibliografskih obrada počevši od najranije tiskanih knjiga te naglašava da je do 1994. g. sakupljeno čak 200 000 bibliografskih jedinica.

Sreten Zekovića napisao je rad *Hrvatsko-crnogorski jezički dodiri* (655–662). U njemu analizira jezična prožimanja, počevši od govora katoličkih svećenika koji su koristili pretežito hrvatsku latinsku terminologiju, a daje i primjere crnogorskih vladika koji su se tako služili terminima u svojim pismima.

Žarko L. Đurović autor je rada *O crnogorsko-hrvatskijem primorskim odnošajima* (663–682) u kojem autor proučava crnogorsku kulturu ukazujući na specifičnosti veza i kontakta Crnogoraca i Hrvata posebice u Boki Kotorskoj koja se razvijala unatoč utjecajima susjednih zapadnih i balkansko slavenskih kulturnih sfera.

Prilog poznavanju kotorskih minijatura XV. stoljeća (683–731) rad je Ivane Prijatelj Pavičić iz područja povijesti umjetnosti u kojem autorica analizira kasno-srednjovjekovne kodekse iz Kotora. Stavlja naglasak na dvije skupine minijatura – one koje su bile u kodeksima koje je pisao notar Giovanni de Luxia te druge koje je izradio Lovro Dobričević za Kotorane.

Vinicije B. Lupis napisao je rad *Iz prošlosti srednjovjekovnog zlatarstva u Baru* (733–747) u kojem raspravlja o gotičkom raspelu iz 15. stoljeća iz stare barske katedrale, ali i o renesansnom raspelu s područja Barske nadbiskupije koje se čuva u selu Mikulići kraj Bara. Nastojao je rasvijetliti pitanje darovanja zlatarskih predmeta barskih građana svojim crkvama.

Marija Saulačić autorica je rada *Kulturna baština franjevac na tlu Kotorske biskupije* (749–766) u kojem promatra djelovanje franjevačkih samostana koji su došli u Crnu Goru zahvaljujući Jeleni, ženi Uroša I. Nemanjića i njihove najranije povijesti. Potom naglašava doprinosa franjevac kulturnom, prosvjetiteljskom i vjerskom životu.

Umjetnost XVII.–XIX. stoljeća u Boki kotorskoj (fragmenti) [767–778] naslov je rada Radoslava Tomića u kojem autor daje skicu zlatnog doba kotorske umjetnosti. Kako napominje, to je bilo razdoblje velikog prosperiteta pa se nisu samo gradile nove crkve i samostani, već su se opremale i bogatije kuće umjetninama donesenim iz Venecije.

Marija Mihaliček autorica je rada *Doprinos umjetnika iz Dalmacije i Hrvatske likovnoj baštini Boke Kotorske kroz stoljeća* (779–794) u kojem ukazuje na usporedni razvoj stilskih karakteristika profane i sakralne umjetnosti između dvaju država. Razmatra utjecaje umjetnika s hrvatskog području u razdoblju od 17. do 20. stoljeća.

Tatjana Koprivica napisala je rad *Don Frano Bulić kao istraživač kulturne baštine crnogorskog primorja* (795–801) u kojem daje pregled istraživanja koja je taj

poznati arheolog i istraživač poduzimao na Crnogorskom primorju u dva navrata, 1906. i 1910. godine. Zainteresirali su ga epigrafski spomenici, novci i pečati, kao dio kulturne baštine Crnogorskog primorja.

Miho Demović autor je rada *Kotorski svećenik Grgur Zarbarini (1842.–1921.) – (nepoznati) znanstvenik, (etno)muzikolog, pjesnik i prevoditelj (803–826)* daje pregled djelatnosti tog višestranog Kotoranina. Autor donosi životopis Grgura Zarbarinija, pregled njegova spisateljskog rada (pet djela u rukopisu i tiskovina) koje potom analizira.

Život i rad jednog malo poznatog kompozitora iz Boke: Antun Kopitović (1913.–1983.) [827–845] naslov je rada autorice Ivane Antović i posljednji u ovom zborniku u kojem autorica daje pregled života Antuna Kopitarovića koji je postao poznat u Argentini sa svojom vokalnom kompozicijom »Molitva« nastalom u Buenos Airesu 1971. godine.

Na kraju potrebno je pohvaliti ovako sveobuhvatnu monografiju koja obrađuje zanimljivu problematiku kojoj se pristupilo na nekoliko načina i različitih metodologija. Raznolikosti su doprinijela istraživanja povjesničara, povjesničara umjetnosti, književnosti. Stoga, potrebno je čestitati autorima priloga, ali i urednici (ujedno i organizatorici skupa) koja je uspjela pribaviti ovako velik broj radova. Nadamo se da s crnogorsko-hrvatskim prožimanjima neće stati istraživanje dodira susjednih područja.

Suzana Miljan

Lidija Nikočević: IZ »ETNOLOŠKOG MRAKA«. Austrijski etnografski tekstovi o Istri s kraja 19. i početka 20. stoljeća. Pula, Zavičajna naklada »Žakan Juri«, 2008, pp. 317

Tra le novità editoriali istriane dell'ultimo periodo, il libro di Lidija Nikočević *Iz »etnološkog mraka«. Austrijski etnografski tekstovi o Istri s kraja 19. i početka 20. stoljeća* (Da »le tenebre etnologiche«. Scritti etnografici austriaci sull'Istria tra la fine del XIX e gli inizi del XX secolo) merita sicuramente una posizione di rilievo. Prima di tutto perché è relativo ad un campo – quello etnografico – non troppo frequentemente oggetto di indagini scientifiche e, in secondo luogo, perché presenta i frutti di una lunga ricerca che l'autrice ha avviato sin dai primi anni Novanta dello scorso secolo.

Queste due situazioni si riflettono in qualche modo già nel solo titolo dell'opera, il quale lascia intuire come l'argomento trattato sia in realtà oscuro e, che per uscirne, i rimedi non sempre sono di semplice natura.